

Higien'a si Scol'a,

F O I A

pentru

Sanetate, morbi, educatiune si Instructiune.

Januariu Nr. 1. 1877.	Ese in Temisiora odata intr'o luna 1 col'a. Pretiulu pe unu anu 2 fl., pe $\frac{1}{2}$ anu 1 fl. Pentru strainetate 3 fl. pe unu anu. Se póte prenumera mai usioru prin asemnate postali la redactiune.	Anulu alu doilea.
-----------------------------	--	----------------------

Votiv'a tabl'a.

„Omulu trebuie se fia insusi medicu, cá se cunósca pericolositatile a le modului de cura alopathicu in intregulu seu cuprinsu. Unu numeru de omeni more in anu numai singuru in urmarile tractarei medicali, o mare parte devine prin acést'a bolatica. La tractarea alopathica sta in jocu de regula sanetatea si viati'a bolnavului. Acést'a este unu adeveru golu, adeca unu adeveru greu, si cu tóte aceste trebuie pronunciatu, acést'a este o datorintia santa pentru patimasi'a omenime. Cum omulu dupa o ordinatiune astorfeliu de materii heterogene nu simte o musicare de cunoscintia, si nu tremura de greo'a responsabilitate, ce va cére odata dela elu veciniculu judecatoriu pentru acést'a arogantia si neconsciositate, remane necuprinsu.“

„Noi suntemu de opiniune, ca pentru unu omu de omenia este santa datorintia, de a spune adeverulu, cum cugeta, ca la cunoscutu, insusi cu periculu de a fi reu judecatu. Aci daun'a, ce o face adeverulu, nu stani de cum in relatiune cu aceea, ce o casiuna nepriceperea, si optitoria, brutulu interesu si neadeverulu. Asemené cugetamu, ca timpulu nu va sosi curendu, in care adeverulu se afe de locu acordu la turm'a invetiata si neinvetiata, pentru aceea elu la antai'a presentare va fi nepotrivitu si nu bine venitu, de óre ce elu erasi tocmai in acestu casu neincungiuraveru atinge diferite interese multilaterali. — Preotii lui Aesculapu — medicii — vedi bine, ca perdu nimbulu seu una cu carosele, apotecele incéta de a fi comóre de auru, in cari au incursu pana acuma fara intrelasare crunt'a sudóre a omenimei in torente, cu unu cuventu, tote voru

Bibl. Univ. Cluj

Nr. 1180-1923

fi altufeliu si voru capatá o forma, ce pentru celu patimasiu si pentru pung'a lui póte fi numai de doritu. — Daca peste tote aceste o perechia de acidu prusicu doctori, calomelu medici ori maturatori de matie, cari siedindu pe magariulu lui Bileam, de comunu suntu neesperti in acést'a treaba, voru clati din capete si se voru rescocori séu voru urlá, este cu totulu egal, inca si aceea este cu totulu egal, ca o perechia de tineri ori betrani stutieri in fracuri de moda, fiá in cafenéle, ori in societatea dameloru voru dá din umeri si isi voru aratá grandetia prin strigate nepricepute. — Sciinti'a este o republica si fiacare scientifice cultivatu barbatu are votu in trans'a. In acestu statu nu e dictatura, nu e subordinatiune si nu e alt'a potére, decatu numai cea spirituale, ce isi da valoru si care guberneze prin resone de adeveru, de minte, si de esperiintia“.

Dr. Gleich.

Spre sciintia.

Candu stam pe ganduri ce se facu: se incepu cu edarea foei séu se incetu avendu pré pucini prenumeranti, imi venira din mai multe parti provocari, cá se incepu, caci in decursulu anului se voru spori prenumerantii. — Cá se facu dara destulu acestei amicabile provocari de o parte, éra de alt'a parte, cá se nu detragu dela cetitorii acestei foi o invetiatura, care tocmai acuma se astépta cu multu doru, tienendu tare la aceea macsima, ca daca prin latierea metodei de cura, care me adoperezu a o face cunoscuta poporulu nostru, voru scapá de bólele cei ataca, numai atati'a cati au scapatu si pana acuma si isi voru indreptá modulu vietii numai a sutelea parte, apoi atunci mi am ajunsu scopulu.

Ori ce idea, ori ce doctrina, cá se afle locu la poporu, trebuie se io punemu inainte prin graiu ori prin scrisu, cá elu se ó póta de judeca si dupa priceperea si intielepciunea lui, se o adopteze séu se o refuze.

Si nu me indoescu, ca cei ce voru strabate mai adancu in acést'a idea si o voru supune nunumai unei mai seriose si mature judecati, ci o voru cercá si pune si in praesa, care este usiora si fara nici unu pericolu, de ore ce aci nu se lucra cu materii nepriiinciose organismulu nostru, ci cu de cele, fora care elu nu póte prosperá, nu póte vietui — se voru convinge, ca ea este in adeveru buna, folositoria si va aduce binecuventare peste poporulu nostru scapendulu din manele siarlataniloru si crutindui pung'a. Era celoru, ce voru clati din capete si se voru batjocori de intreprinderea acést'a, le respundu cu Drulu Gleich, cum vediuramu in „Votiv'a tabla“ din fruntea acestui numeru. — Ignoti nulla cupido.

Vomu incepe dara si vomu continuá pana unde ne voru ajunge poterile si ne voru sprijini bunii lectori, cu atata mai bucurosu, cu catu prenumerantii au inceputu a curge, daca nu in torentu, baremu in picature.

Cá se satisfacemu si dorintii unoru DD. prenumeranti, cari, precum vedemu, bucurosu se ocupa de foi'a nostra si de cele scrise in trans'a, le specificamu materialulu, ce ni lamu propusu alu tractá in decursulu acestui anu in partea higieinica: Alopathi'a, Homoeopathi'a, Hidropathi'a séu Hidriiatri'a séu Fisiiatrí'a. Cele doue dintaiu numai pentru mai bun'a pricepere se voru atinge pe scurtu, éra cea de pre urma va fi obietulu foei nostre, pe care ilu vomu tractá mai sistematicu, cá cetitorii se pricepa cu atata mai bine tendintia nostra si anume: Celul'a si viati'a ei, Sangele, schimbarea materiei, poterea sanativa a naturei, modulu de sanare corespundietoriu naturei, conditiunile vietii ale omului, ce e sanetatea, ce e morbulu? Aparatulu modulu sanativu naturalu, ap'a in generalu si multifari'a ei aplicare, boalele iuti séu primarie si boalele cronice séu secundarie, ce bantue mai multu omenimea, mai alesu totu feliulu de friguri, de inflamatiuni, de esanteme, catare, disenteri'a, inflamarea uretrei séu sculamentulu, buboie, anghin'a, difteritis s. a. — Chlorosis, hemoroidi, artritis, reumatismu, rachitis, regusial'a si astm'a, ametial'a, apoplecsi'a, nedormirea, spasmii stomacului, colic'a, durerea de capu, de dinti, de urechi, epilepsia, vermii, pecinginea, sifilisu, póla alba, onani'a etc. Din acéste voru binevoi cetitorii nostri a vedé, ca materialulu de pertractatu e vastu, si cere spatiu mai mare, pentru aceea amu fi doritu, se ese foi'a de 2 ori intr'o lun'a, inse si odata e bine, caci de vomu trai, vomu continuá in anulu venitorin. Mai de parte vomu aratá cum tracteze bólele alopatii, homeopatii si hidropatii, cá cei ce pricepu se si alega, fiindu cá si cu cur'a trupésca este cá si cu cea sufletésca. Si precum fiacare dupa fasonulu seu, credinti'a s'a cugeta a se mantui de pecate; asia pote érase fiacare dupa un'a ori alt'a cura a se mantui de bóle. Nu impunemu la nime metod'a nostra. Totu omulu este faurulu fericirei ori netericirei sale.

Alopathi'a.

Este o mare greutate a procede in contra invetiatureloru si datineloru invecchite; acést'a este de multu doveditu prin esperintia, acést'a scie ori care omu numai cevasi espertu, acést'a o scimu si noi. Nu se pote desface omulu usioru, ba mai numai sfortiatu dela o datina vechia, si atunci, candu ea aru fi legata cu urmari daunacióse.

Este daru unu lucru forte naturalu, candu fisiatri se încérca a se

luptă în contra sistemelor medicinale, care prin vechimea ei a castigat oresicare sanctiune, că se dé de cele mai grele pedeci și numai cu mare luptă se le învingă; egoismul, neîncrederea, lenea în cugetare s. a. sunt, cari adevărului și propășirii se pun în împedându în cale, din cari cea de pe urma adesea nevoia și lenea de a cugetă despre obiect, sunt mai supărătoare. Credința este, ca de aceea sunt medici, că se griesca de trup, cum griescu preotii de suflet. Și precum cei ce pecatuescu în contra sufletului, dicu, ca Dumnezeu e milostiv și le va ertă peccatele, dacă le va marturisi preotului; așa și cei ce pecatuescu în contra trupului, punu totă speranța în medici, cari prin puterea medicamentelor îi va mântui de peccate, adesea de bôle, și astfel pe contul acestor peccatuescu neînțetatu până li se rumpe firul și cadu timpuriu în mormentu.

Este ceva și neexplicabilu, ca omenimea se ocupa cu multu mai tare de averi și lucră la perfectiunea și meliorarea lor, de cât de celu mai mare bun pământescu, sănătatea, a carui posesiune numai ne pote face fericiți. Despre acestă nu ne cugetamu, ci o lasamu în mâni străine.

Până cându omenimea va țiené strinsu la aceea gresită idea, ca aste cu potința a sană bôlele cu medicamente, și până omenimea nu se va decide, baremu cându se bolnavesce, se și întocmésca modulu vietii în mai buna consonanță cu legile naturei, până atunci nu se pôte speră o ameliorare a reului, ce ne amenința.

Credința în medicamente este pré veche și a strabatutu pré afundu în poporu, e pré îngrijită și cultivată de pacale și de siarlatani, de câtu se potemu crede, ca acestă credință saru poté usioru detrage dela poporu. E dreptu ca poporul nostru ruralu perhoresece a luă medicina din man'a medicului, daru înse o iă cu totă încrederea din man'a pacaleloru, babe-loru și a vrajitoriloru! și acestă ni se pare a fi cu atata mai cu greu, cu câtu acestă credință are temeiulu seu în însasi natur'a omului.

Omulu, după cum i concedu relațiunile și i érta circumstarile, vrea se guste bucuria vietii peste drépt'a mesura, e daru urmarile rele, ce provinu tocmai din unu modu de viață nefirescu: din negles'a educatiune, molésire, necumpetu s. a. aru vré se le departéze dela sine în unu modu usioru, comod, ne conturbatoriu în învechitele sale datine și aci i întinde man'a de ajutoriu tocmai alopathi'a, adesea cura cu medicamente séu leacuri.

Se cautamu cu ochi nepreocupați mai aproape, ce facu medicii alopați și vomu vedé, ca ei nu prestéze aceea, ce dicu ei ca presteze. Mediculu adevératu saneze morbiu; înse noi vedemu și audimu, dacă nu vremu se orbecamu și se ne astúpamu urechile, ca ei înreutatescu morbiu și îi marescu. Noi vedemu bôle usiore, neînsemnate degenerandu în man'a alopatiloru în bôle grele și ca bolnavi de acaroru morte nimine nu visá,

in multe casuri pe neasteptate se facu prad'a mortii. Vedemu, ca cu catu se imultiescu medicii, cu atata se marescu morbiu, si iau nu numai dimensiuni mai mari, ci degenereze in mai multe specii.

Daru in astfeliu de casuri suntemu forte aplecati, in locu de a cautá vin'a acolo, unde se afla, a o pune in spatele provedintii, care vigileze asupra noastra, dicendu, ca cutare si cutare nu a avutu dile, séu ca asia ia fostu scris'a.

Eu credu, ca precum am fostu eu, candu me ocupamu de alopathia, asia si toti medicii alopati lucra dupa firm'a loru convingere, si vreu se saneze morbiu si se restituie sanatatea struncinata a omeniloru, cari ceru ajutoriulu loru, si daca se intempla altfeliu, nu porta ei vin'a, ci sciinti'a, in care au fostu astfeliu adapati, si seiu bine, ca si ei deploreze de multe ori neperfectiunea si ne indestulirea ertei sale.

Daca asemenamu rezultatele sanariloru prin singur'a natura, asia dara fara medicamente, cu sanarile efeptuite prin medicamente, vedemu, ca numerulu, celoru sanati fara medicina este cu multu mai mare, decatu alu aceloru sanati prin medicina, asia dara e mai consultu, a lasá bolnavulu, acolo unde nu suntu medici firesci fara tota tractarea, restringendulu a pazi adihn'a si o dieta potrivita, decatu alu tractá cu medicamente. Si astfeliu venimu la cele scrise de foimosulu medicu Boerhave, ca mai bine aru fi fostu pentru omenime, daca nici candu nu aru fi fostu medici! — Daru acést'a nu a dis'o numai Boerhave, ci multi alti medici graduati alopati, forte de mare renume, precum amu insemnatu si vomu insemná si de acuma inainte, in fruntea acestei foi sub rubrica „Votiv'a tabla“. Drulu Hofmann dice: „Cine isi iubesece sanatatea se fuga de medici si de medicamentele loru, cá o regula fundamentala a ordinii vietii.“

Este forte de tanguitu, caci publiculu lasa neconsiderate strigarile de paza ale aceloru barbati, cari in toti timpii au esitu din poporu si acoror silintia a fostu, cá se aduca activitatea mediciloru in lumina adeverata. Ba din contra aru trebui se credemu ca publiculu si fara de aceste strigari prin insasi a sa esperintia castigata s'aru fi inspaimantatu, asi incredintiá bolnavulu seu trupu fara nici o banuiala unei sciintii, care ilu ruineze mai tare si in casu mai reu, ilu da in man'a mortii, si pentru aceea fiacare omu, care a devenitu la mai buna cunoscintia despre cele, ce se ceru pentru reintregirea sanetatii, este datoriu se invetie dupa poterile sale poporulu, care jace adancitu in intunerecu si sei lumineze cu luminele sale, aretandui calea cea adeverata.

Dupa ce am zugravitu alopathi'a, cu coloru destulu de negri, pote cere publiculu cetitoriu, cá se demustramu cu argumente sciintifice, cele ce amu osinditu.

Creatorulu a alcatuitu organismulu nostru atatu de perfectu, incatu

noi ilu potemu tiené sanetosu, caci vointi'a lui este, cá se fimu sanetosi. Elu nea datu dara pentru acést'a instinctulu si mintea, cá se cuno-scemu legile lui si se vetiuimu dupa ele. De nu pazimu noi aceste legi, pedéps'a este: morbulu si mortea; pana individulu nu a caditu inca in man'a mortii, elu este numai bolnavu, este in cele mai multe casuri inca cu potintia unu ajutoriu si acestu ajutoriu este: reintorcerea la natura, cu alte cuvinte; urmarea legiloru pana acuma calcate.

Se pôte óre presupune, ca organismulu, care in pantecele maicii sale sa edificatu fara ajutoriulu nostru, mai tardiu se fia avisatu la ajutoriu strainu estraordinariu pentru de asi castigá perdu'ta sanetate? Ba nu! nici decum nu se pote presupune acést'a. Insa nici din alt'a parte nu se pôte presupune, ca creatorulu, pentru calcarea legiloru sale se ne pedepsésca cu bóle, apoi dupa aceea se faca a cresce medicamente, prin cari se se elideze legea pedepsei, adeca fara privire la natura se se gonnesca ból'a.

Deosebitele parti ale corpului nostru, adeca plumanii, anim'a, organele digestiunei s. a. se misica de sine in tractare naturala in modu normalu, fara⁷ca se le dirige vreo minte intielecta. Plumani ceru miscare libera si aeru curatu, pelea vrea se fia curatita si suscitata in neconturbat'a sa activitate, stomaculu cere potrivit nutrementu atatu in cvantitate catu cvalitate buna, musichii vreu se fia exercitati si activati s. a.

Fapt'a cumca omulu pe langa urmarea strinsa a legiloru naturei este liberu de totu morbulu — afara de epidemii si de lesiuni — nu pôte nega seu trage la indoiala nici unu medicu. De aci urmeze dara conclusiunea cea mai firésca, ca ból'a este o pedépsa pentru calcarea legiloru naturei. Si de aci erasi potemu cu sigurantia conchide, ca daca remanemu sanetosi la urmarea legiloru naturei, noi erasi, daca calcandule ne bolnavimu, numai prin reintorcerea la natura si la orenduiala ei, potemu erasi fi si remané adevveratu sanetosi.

Daru aci ne pote dóra cineva face obiectiune din propri'a sa esperintia, cumca in tote dile se sanetosiescu omeni, cari de parte se fia luatvreo notitia de legile naturei, ei condusi de medici si de ai sei cadu in cele mai retacite extreme si feliuri de cure.

Inse acést'a aru fi numai atunci dreptu, daca sanetatea astfelu castigata, aru fi adevverata, éra nu paruta. Acést'a paruta sanetate nu e de a se confundá cu adevverat'a sanetate, unde sangele si tote sucurile suntu curate si libere de tóta materi'a morbósa si unde functiunile trupului purcedu cu o usioratate vione. Unu corpu dara, care ascunde in laintrulu séu materii morbóse, nu se pote considerá de sanetósu din partea naturei si nu pôte debilitá asertulu nostru.

Cine vré intru adevveru a esi din vreo bóla sanetosu si curatu in

sange si in succuri, trebuie se se plece legiloru naturei, vré se dica, ca nu e altu ajutoriu pentru densulu, de catu cur'a firesca.

Daca revoltantele aparitiuni in trupurile nostre bolnave s'aru pôte duratoriu inpaciu prin mancare din cuhn'a apotecariloru, si sanetatea nu s'aru poté altfeliu recuperá, decatu numai prin inghitirea medicamentelor, atunci aru fi conseciinti'a, ca acele popóra, cari se bucura de o sanetate neconturbata in totu timpulu si sau bucuratu totu deuna, aru fi trebuitu se iá periodice medicamente. Caci ceea ce valoreze pentru omu in dile bolnave, valoréze si in dile sanetóse.

Daca rezultatele acestei procedure sanative la patulu bolnaviloru s'aru poté numi numai oresicum indestulitorie, atunci nu aru fi neconsultu a remané pe langa acést'a sistema.

Inse daca cumpanimu, ce mare óste de bóle, in butulu celoru mai renumite medicamente, isi castiga locu intre noi, si cum cate o scumpa viatia s'aru fi potutu sustiené, ce prétimpuriu sa datu prad'a mortii, trebuie se osindimu acést'a procedura cu tóta puterea cuventului. Daca dara barbatii nepreocupati din sirulu mediciloru graduati au sbiciuitu si sbiciuescu fara erutiane acést'a procedura, nu e nici o minune, daru minune este, ca pe langa tote aceste, totusi suntu omeni, cari au fiducia in medicamente si le cauta in altu locu, adeca la pacale, cerlatani, vrajitori, babe, daca nu se indestulescu cu medicii si perdu fiducia in densii. — Dara ca procesele in trupu se bazeze pe nestramutatele legi ale naturei si ca in urmarea acestei intocmiri, atacatulu corpu pe langa tractarea firesea singuru lapada afara materiile bolnaviciose, la acést'a nu se cugeta nimine!

Intieptulu creatoru a datu omului pe langa minte si unu instinctu séu boldu, adeca insusierea a distinge prin simtiulu organeloru nostre sensitive bunulu de reu, si astfelu a adoptá ce ne priesce, si cumca mai vertosu acolo, unde instinctulu nu e stricatu de totu, ori care omu simte o aversiune, o greatia, o frica catre medicamente, nu e nici o indoiala. Si daca bolnavulu nu considera acestu instinctu séu prin persvasiunea mediciloru seu a casniciloru sei totusi se supune a luá medicina, atunci instinctulu se revolta si lapada indereptu, ce a intratu in stomacu, pana candu acést'a mai pote aratá oresicare resistintia, éra incatu stomaculu aru fi de bilitatu, atunci instinctulu canta pe alte cai a se eliberá de óspetele strainu, ce a intratu in corpulu seu prin aceea, ca maresce activitatea sangelui si a nerviloru si astfelu urmeze evacuarea corpului strainu, adeca a medicamentului prin urdinare, sudóre, séu urina. Inse despre acést'a vomu vorbi la altu locu mai pre largu.

Cumca alopathi'a este fora tienere si fora basa se documenteze mai cu séma la asia numite consilia medicinali, candu adeca se aduna mai

multi medici pe langa patulu bolnavului si unulu lapada, ce altulu recomanda, unulu afla periculosu si reu, ce altulu lauda de bunu si folositoriu. O sistema sanativa basata numai pre opiniuni nu pote fi dara pricioasa.

Drulu Mises eugeta, ca opurile vaste de medicina s'aru poté reduce la unu modu simplu astfeliu: Terapi'a — sciiti'a de cura — tóta bôl'a se pote vindecá cu ori ce medicina. Formacologi'a — sciinti'a despre medicamente: Ori ce medicina saneze ori ce bóla.

Negresitu ca nu se pote negá, ca suntu medicamente, cari potu usiorá simptomele morbóse, precum vomu vedé la loculu seu, inse acést'a usiorare nu e duratoria si se face pe spesele intregului organismu, a carui harmonia se vatama mai multu ori mai pucinu. Pentru aceea unu medicu cu medicina se pote asemená cu unu usurariu si ajutoriulu lui, cu ajutoriulu unui usurariu, prin care ne scotemu din o lipsa intetitoria, cá se cademu cu atata mai adancu in datorii si in ticalosia bóleloru.

Asia e d. e. si cu midilocele purgative, cari se paru a fi neincunjiurabili, ele aducu momentanu ajutoriu, cá eu atatu mai tare se vateme partile trupului, cu cari au venitu in atingere. Aici numeramu aloé, rebarbara, ialap'a, colocintii, balsamulu lui Schoferu, Pagliani, Le Ro'a pilule lui Morisonu — cari tote contienu parti iuti, iritatorie, prin care se boldescu paretii matieloru spre mai mare activitate, care apoi trece in timpita desecare, si se manifesteze prin o incuiare si mai mare, cá cea de mai nainte. Cine traiasce séu a traitu cu pilule purgative — ce constau mai totu din materii drastice — va fi observatu, ca la inceputu are de ajunsu cu 2, daru mai tardiu trebuie se se totu sue cu numerulu pana in fine nu'i mai ajuta nici unu numeru mai mare.

Asemené abusu se face si cu asia numitele tonice, adeca medicine intaritorie. — In tote bólele cronice, cari suntu cea mai mare parte insocite de debilitate, este datorinti'a medicinei a atitia schimbarea materiei aicea mai multu ori mai pucinu conturbata, prin care se se radice totu odata poterea bolnavului. Acestei recerintie se pare ca satisfacu asia numitele medicamente tonice. Ele adeca, cá materii straine ne intrebuneiose intrandu in trupu, ilu imbuldiescu la o extraordinaria desvoltare de poteri, cari au de scopu, a lapadá afara acestu ospe strainu veritu in elu. Inse o astfeliu de imbuldiere nefirésca a poteriloru corporali au de urmare debilitati, pentru ca aicea vine in aplicare pótarea de nervi, care trece peste mesur'a normala a poterii de nervi aplicavere, la cari iá corpulu refugiu numai in cea mai mare lipsa. De aci se vede ca astfeliu de midilóce iritative nenaturali nu potu fi midiloce intaritorie.

Cá se damu o dovada pipaita despre midilocele iritative medicinali, ne servimu cu cele relatate de Dr. Tschudi: „In certe tienuturi muntóse

ale Austriei, cerca carausii, candu au se se urce pe déluri cu carele greu incarcate — a interi cai loru prin aceea, caci le da mai nainte o cata-tieme mai mica de arsenicu. Astfeliu de nenatura se paru cai, ca acolo o potu duce cu anii. Merge inse unulu din acesti nenorocosi cai in mana straina, care nu cunosee astfeliu de midilóce iritatorie séu nu le aplica, atunci calulu langediesce din di in di pe vediute si slabesce in modu batatoriu la ochi, astfeliu ca nici celu mai bunu nutretiu nui mai pote dá poterea si prospeclulu de mai nainte, si trebue se piara.

In unele tieri ale Austriei — Stiria. Salisburgi'a, Tirolu — se afla ómeni, cari cu scopu, cá se'si castige unu prospectu bunu si frumosu alu corpului, mananca arsenicu. Ei incepu cu precautiune cu o evantitate tare mica, si mergu cu incetulu la mai mari catatimi. Si ei isi ajungu astfeliu scopulu de a avé unu prospetu frumosu. Vinatorii de capre negre de acolo cari inca mananca arsenicu, vreu prin acést'a se se póta mai usioru urcá la dealu. Intrelasandu inse acestia mancatori de veninu gustarea lui mai departe, apoi delocu se arata cele mai neincungiuratorie urmari, si cá pe momentu se scape de acestea, incepu erasi a manca.“

Se vede dara, ca numai continuat'a lucratória iritatiune este in stare a acoperi daunaciosele urmari, pana ce in fine, candu nervii suntu destrusi se arata urmarile rele fara masca si fara retienere. Intre medicamentele tonice se numera acelea, cari suntu amare séu amare aromatice din regnulu vegetabilu, si aci se numera tote extractele din speceria si cele ce suntu laudate si buciurnate prin jurnale in contra tusei, reumatismului, tranjiloru, friguriloru etc. éra mai vertosu scorti'a de chin'a, din care se prepura chininulu, cu care astadi se face celu mai mare abusu, caci nunumai doctorii ilu prescriu mai in tóte boalele asia dicendu cá o medicina universala si in friguri, cá o medicina specifica, ci si bacanii si apotecarii ilu vindu poporului in doze amesurate in contra friguriloru. Si de aci provinu atatea forte fatali umfature de splina séu asia numitu r a s t u, care usioru degenereze in dropica si duce la mormentu.

Erá odata timpulu, candu daca unu medicu aru fi preserisu in inflamatiumi si in bóle iuti, unde se ceré slobosirea sangelui, chininu, laru fi faesatu de habancu si siarlatanu, si astadi vedemu, ca fara chininu nu e cura nici in aceste bóle, si se aplica tocmai, cá se paraliseze foculu, precum vomu aratá mai tardiu.

Alopathi'a este dara procedur'a sanativa prin aplicarea midilócelorulu, cari aru produce unu efeptu opusu morbului. Si fiindu ca acést'a nu se intempla, precum vediuramu, medicii au inceputu a se ingriji de alt'a procedura, si astfeliu sa escatu prin Dr. Hahnemann la inceputulu seculului nostru Homeopathi'a, adeca o procedura, prin a carei midilóce se producu asemené patimi. Acést'a sistema este asia a dice puntea de tre-

cere dela Alopothia la hidropothia séu fisiatria adeca la cur'a cu apa, cu midiloce naturali. Mai tardiu inainte cu vreocateva decenia sa infintiatiu prin unii medicii inea o sistema asia numita fisiologica, expectativa, in care medicii nu prescriu nimicu, ei numai observedia morbiu.

Educatiunea.

Dela nascere pana la mórtea naturala trece omulu, cá tote corpurile organice séu vii, carora sa datu dela natura o oterita durare a existintiei loru, unu precisu siru de schimbari determinate, ce se numescu: graduri de desvoltare, període de viatia, verste, etati etc. In viati'a omului, care dureze 70—80 ani, ni se arata trei període mai momentóse, adeca periodulu desvoltarii, alu maturitatii si alu scaderii. Fiacare din aceste període se subimparte in mai multe intrevaluri cu deosebite aparitiuni. Inse aceste apoce ale vietii nu se potu cu acuratetia distinge dupa ani, fiindu ca ele, dupa cum se vede din formatiunea corpului, nu suntu precisu despartite dela olalta, ci un'a intr' alta trece penesintite; fiindu ca procesulu desvoltarii trupescii si spiretuali nu se lega strinsu nici de ani, nici nu este asemené la toti ominii din lume, ci oreicum se schimba dupa clima, modulu vietii, educatiune, genu, temperamentu, constitutiune, vitia, superatele bole s. a. — Omulu dupa ce in ante de nascere a trairu viatia, ca fructu, ou, ori fetu — de 9 luni, ori 40 septemani, ori 280 dile in pantacele maicii sale, pasiesce cu zarirea luminei lumii in viati'a independinte si adeca mai antaiu in epoc'a nematuritatii, care incepe dela nascere si tiene pana la maturitate, adeca pana la 24 anu la barbati si 20 anu la femei, si se caracterizeze prin necontenit'a crescere a corpului si desvoltarea formei. Acést'a epoca cuprinde in sine 1 etatea nou nascutiloru, care tiene 6—8 dile si se caracterizeze prin urmele de legatura, ce avé mai nainte cu mum'a sa. 2. Etatea sugatoriloru dela a 9-a di pana la 9 luni ori pana la unu anu, adeca cam pana la intiercatu. 3. Etatea copilarésca, séu a dintiloru laptelui, care tiene cam pana la 7 anu. 4. Etatea tineretieloru séu a scólei dela alu 7 pana la 14 anu la fete, si pana la 16 anu la feciori. 5. Etatea junimei séu junetia séu a pubertatii, dela anulu alu 14—20 la fete si dela la 16—24 la feciori. A dou'a epocha este a maturitatii dela 20—24 pana 50—55 anu.

A treia epoca este a scaderii si tiene dela 50—55 anu pana la anulu 70—80.

Noi ne vomu ocupá numai de epoc'a nematuritatii cu tote etatile ei, caci in acést'a epoca se cere educatiunea fisica si spiretuale. Devenindu omulu la maturitate, isi va croi insusiu sortea sa dupa cum va fi avutu norocu a primi o buna, si rationabile educatiune, séu va fi lasatu in voi'a lui Domnedieu si a norocului orbu.

Vom începe dăra cu educătiunea casnică sėu asia dicendu a mămăeloru.

I. Etatea nou născutiloru.

Cum zăreșce omulu lumin'a lumei, de regula cu strigate doiăse, păsesece în starea nou născutiloru, care țiene 6—8 zile adevăca până se vindeca buriculu. La începutulu acestui timpu începe în trupulu copilulu, lipsitu de tōta simetri'a, într'a tātă o revoluțiune mare, încatu o multime de organe, cari năinte de născere erau neactive, acuma intră în activitate și anume plămăni, organele digestiunei, circulațiunei, schimbindusi cursulu, a le sistemei nervōse, ale aparatulu urinei și peleii s. a. Nu arare ori acēs'tă revoluțiune sėu nu se arātă nici decum sėu numai partialminte și în modu falsu, și atunci mōre nou născutululu curenđu după născere, precum se dice din inăscut'a dibilitate. În cetăți mōre cam a diecea parte din cei nou născuți și adevăca mai mulți feciori cā fete. — Se nu cugete înse niminē, cā acēs'tă mortalitate aru fi conditionată prin gingasia organismulu; ea este numai urmărea gresieleloru în tractărea nou născutiloru.

Nou născutululu copilu — cam de 19—22 policari lungu și 6—7 pondi greu — trăesce cea mai mare parte dorminđu, și numai prin presiuni asupra nerviloru sensitivi ai sei este silitu a lamentă, cā de o parte se făcă atenti parinții la lipsele lui, ăra de altă parte cā sesi întăreșca aparatulu resuflării. Aceste presiuni asupra nerviloru sensitivi ai nou născutiloru, adevăca lips'a de nutrementu, udărea, frigulu, agramădirea venturiloru și a eșcrementulu în mătău, nu provocă în lăințrulu loru nici plăcute nici neplăcute simțiuri, fiindu că organulu conșciinții adevăca creerulu, prin care simțimu, nu este atātă de desvōltatū, cā se pōtă simți, ei aci se punu numai acele fire de nervi în activitate, cari producū lamentățiunea său văetele copilulu. Și aci are creșcătoreă — mămă, doic'a — de locu se căute, unde e caus'a acesteii lamentățiuni, și sėu se dē țietia copilulu, sėu se'i schimbe scutecele, se'lu acopere, dēcā aru fi rece mai bine, se căute ai aeri chili'a etc.

Recerintiele principale ale nou născutululu suntu: potrivitū nutrementu, și aeru, precum și căldura și scutiire în contra vătămăriloru din afăra. Se nu dedămū copiii ai portă în brătie, ai legănă, ale cantă cā se adormă, și ai bătă cu palm'a peste siediutu, ci lasăți în culcusiulu seu curatū, uscatū căldutin și mole, dăru nu cu pene. O mămă întieptă și precaută vă păzi copilăsiulu seu de asia numitulu țiu celu adevăca de carp'a moiātă în lapte și pusă în gur'a copilulu. cā se tăcă, caci prin acēs'tă se născu usioru boale de stomăcu. Ce se atinge de nutrementulu nou născutululu, apoi laptele mămăei e celu mai bunū

si potrivit, mai pucinu potrivit este acel'a a doicii si dela vaca. Ai dá altu ceva de catu lapte, nu e bine, este cu totul daunaciosu — teiulu de musietielu, suculu purgativu, ce au obicinuitu svatósele mosie ale dá, cá se se curatie de cleiulu matieloru, cum dicu ele cu unu aeru invetiatu. Laptele mumei celu dintaiu subtiere asia numit'a curasta este de ajunsu, cá se curetie copilulu, pentru acést'a sa ingrijitu natur'a si nu a asteptatu se ne facemu noi mai cu minte ca dens'a. Cum ca o muma sanetósa este detóre a lapti copilulu seu, baremu la inceputu, nu incapa nici o argumentatiune mai departe, caci acést'a intocmire a naturei este atatu pentru copilu, catu si pentru dens'a salutaria. Si de nu se aru arata in tietiele ei numai decatu la inceputu laptele, acést'a se nu o faca a detrage peptulu seu dela copilu; ea póte in pace asteptá, caci si asia nounescutulu la inceputu e multiemitu cu putienu nutrementu.

Daca inse o mama aru fi in adeveru impededata de a lapti copilulu seu, séu nu iarú fi permisú pentru vreo bóla, atunci laptele doicii suplinesce acést'a detorintia. Cumca doic'a trebuie se fia curata, se nu aiba vreo bola ascunsa, gura imputietu, se fia cam asemené cu etatea si nascerea, suntu nisce recerintie, dela cari nu se póte abate o muma de a le cautá, si déca le afla, atunci doic'a trebuie bine grijita, fara cá se o faca domna, sei dé mancari sanetose, de beatu apa curata, nu bere, cum sau obicinuitu a pofiti doicele, cá se capete, cum dicu ele, lapte bunu. — Daca nu s'aru aflá astfeliu de doica, atunci e mai bine a nutri copilulu cu lapte de vita, precum vomu vedé mai la vale. — Aerulu, ce'lu are noulunascutu alu respirá, trebuie se fia curatu dio'a si noptea si asémene de caldu (15°—17° R.); aerulu rece, pravulu, fumulu, aburii de carbuni, de rufe, de sudori se se indepartéze din odai'a copilului, daca vremú se'lu ferimu de boalele plumaniloru si ole sangelui. Acestu aeru curatu are copilulu alu respirá ne intreruptu si neimpededatu catu se pote de adancu si pentru aceea peptulu si foalele copilului se nu fia strinsu infasioratu, gur'a si nasulu neacoperite. — Caldur'a firesce nu pré mare ci potrivita corpului omenescu (30° R.) este o conditiune netrecuta pentru prosperarea si sanetatea copilului. Deci elu trebuie invalidu astfeliu, cá se póta pestrá acést'a caldura. Schimburile reci si umede potu aduce stricaciune copilului, asia si comesiutiile si scutecele aspre potu frecá pelea si produce inflamatiuni. — pilote cu pene trebuie inca indepartate dela patulu copiiloru, caci acéste tragu in sine necuratienea si pe langa aceea moliesiescu tare trupulu.

Unu flanelu, ori parchetu, ori unu straiu de lana, potu suplini forte si priinciosu perinile. Scaldarea noulunascutului in apa caldutia (de 26° R.) séu spalarea des'a cu apa mai recorita va aduce cu atata mai multu o prosperitate in copilu, cu catu pelea lui inca este acoperita cu materii

din pantecele muma sa, cari impedece activitatea pelei. In scutece ude se arata copilulu forte neodihnit si numai daca prin lena manes'a séu a doicei se dedá la umediala, remane si candu e udu in pace si atunci e greu alu dedá la curetienia. Si curatierea gurii cu o carpa udata in apa curata rece si a ochiloru cere atentiunea mamei sale. O grija buna este a se indreptá si asupra buricului, care trebuie bine legatu si lasatu in pace, cá se cada de sine, tienendulu curatu. Tractarea rea a buricului pote trage dupa sine inflamatiunea lui si galbanare, ba si curgere de sange periculósa.

Daca dupa caderea lui aru remané rana, atunci acésta trebuie spalata cu apa stemperata si pusu dea supra comprese — carpe — umede pana ce se vindeca. O drepta tractare ceru si organele simtiului si mai cu séma ochii. Caci fiindu nervii sensuali si mai vertosu creerulu forte móle si tare plapendu, impresiunile mai tari potu trage dupa sine usioru paralise — orbirea, asurdirea — séu debilitatea sensuriloru. Pentru aceea sonuri puternice si petrundietorie, lumina mare, mirosuri grele se fia indepartate din chili'a copilului. Ochii copilului se nu se spele cu buretele din scalda ei cu o carpa curata si cu apa curata, nu pre rece. Schimbarea repentina a intunerecului cu lumina mai lucitoria inea este forte periculosa. Si fiindu ca copiii bucurosu intoreu ochii la obiecte lucitorie, acéste se nu sté astfelu, cá ei se le caute cu ostenéla, séu numai cu unu ochiu, caci atunci se nasce luseitatea, — chioru — nici juca-rie mici si pré aproape de ochi se nu se aduca la copii, caci astfelu se nasce mio pi'a — vederea scurta.

Contragendu la olalta totu, ce are mam'a ori doic'a de a observá la nou nascutii copii; vomu deveni la urmatoriele regule. Nou nascutul se fia invelitu in vestminte caldurose, moi nu pré strinse, se bé lapte potrivitu, se resufe dio'a, noptea aeru curatu si scutitu de tote apasarile sensuriloru mai eficace si de vatamari. — Despre bóle mai tardiu.

Se pecatuesce in contra nou nascutiloru, daca ii stringemu pré tare — infasioramu cu manele in laintru — daca nu au destulu de caldu culciusiu, prin intrebuintiarea teiuriloru si sucuriloru, a petecelului muiatu in lapte prin pré mare lumina si sonuri petrundietorie, prin aeru stricatu puturos, tienerea in necuratienea, si prin recéla la scaldatu. — Ale dá apa, in care sau fertu capatiene de macu seu ale pune aceste capacini la capu, cá se doima, este atatu, catu a otravi copilulu, pentru ca acéste contienu opi u seu ofionu o materia veninósa adormitoria.

Cetimu in „Gazet'a Transilvaniei“, ca societatea de lectura a studentiloru romani din Brasiovu a arangiatu pentru serbarea dielei onomastice a Ilustritatiei sale Parintelui episcopu Ioanu Popasu in 6/18 Janua-

ariu o serata in sal'a mare a gimnasiului romanescu. — Onóre junimei studiose pentru acést'a distinctiune a unui barbatu, care a fostu si este unu mecenate adevratu alu tinerimei studiose si promotoru neobositu alu sciintei si culturei. Si care are cele mai eminenti merite pentru edificarea edificiuului celui maretiu alu gimnasiului romanescu din Brasiovu si pentru dotatiunea lui. Nimicu nu caracterizeze o junime studiosa mai multu si mai frumosu cá recucosciint'a, gratitudinea catre cei, ce au sacrificatu si sacrifica pentru prosperarea ei. Onóre dara inca odata acestei junimi. Se traiasca !

Din mai multe parti suntemu intrebatu: care diariu aru fi acuma de prenumeratu dupa ce a incetatu „Albin'a“ de a mai esi. — Noi nu avemu multu de a alege, caci avemu numai doue diare politice, betran'a „Gazet'a Transilvaniei“ si „Telegrafulu romanu“. Cea dintaiu ese in Brasiovu de 40 ani acuma sub redactiune D. Directoru gimnasialu Muresianu, daru condeiuu porta D. Georgiu Baritiu; celu de pre urma de 25 ani, acuma sub redactiunea D. asesoru consistorialu Nicolau Cristea. Ambele se recomenda cá nationale, ambele se lupt'a pentru prosperarea natiunii nostre. Vreocativa articulu, ce au esitu catre finea anului in „Telegrafulu romanu“ merita atentiunea tuturor romaniloru, numai putienu si cei ce esira in numerii dela inceputulu anului acestui. Unu condeiuu dibaciu este angajatulu la acést'a foia. Cetitorii cei mai betrani cunoscú „Gazet'a Transilvaniei“ sub multu espertulu jurnalistu Georgiu Baritiu, cunoscú si greutatile, cu cari avé se se lupte in contra censurei cei stricte, inainte cu vreocateva decenia, cunoscú si condeiuulu veteranulu nostru publicistu Georgiu Baritiu, deci e destulu se spunemu, ca astadi érasu densulu porta condeiuulu, si cá se nu vorbimu multe, éta ce dice „Gazet'a Transilvaniei“ in numerulu seu de incheierea anului 1876.

„Amu dori se aflamu dela mana competente, care au potutu se fia causele acestei desolatiuni in care a ajunsu publiculu romanescu din Ungari'a, pentru-ca ori cate cause ni s'au comunicatu pana acumu in acésta materia, nu ne satisfacú de locu. Popóra mici de cate 2—3 sute de mii de suffete au cate 3—4 diaria politice in limb'a loru; éra 16 sute de mii de romanii se nu aiba nici unulu? Romanii din Ungari'a si Banatu stau in respectu materiale mai bine decatu ardelenii.

Acésta stagnatiune a romaniloru din Ungari'a impune celoru din Transilvani'a datori'a indoita de a nu se retrage si ei tocma acuma, in momentele supreme, dela postulu loru, ci a perseverá pana in capetu. Celu pucinu noi suntemu decisi intru acésta, si depende numai dela imbraciosiarea publiculu lectoriu, cá se damu „Gazetei“ intendere multu mai

mare decatu este acést'a de acumu, ceea ce se póte, indata-ce numerulu abonantiloru va ajunge la celu de inainte cu 12 ani.

Asia déra, inainte cu Ddiu.“

Domnulu Redactoru!

Instructiunea cea fórté practica si usióra din „Higien'a si Scól'a“ o am latietu, la cei ce au vrutu se o primeasca, carii sau si folositu asia d. e. unu copilu si unu omu mare patimindu tempu indelungatu de friguri, se au scaldatu si spalatu in apa rece, si in scurtu tempu se au insanatosiatu deplinu.

Déca Domnedieu Ve ajuta si déca on. publicu Ve spriginesce a edá acést'a fóia interesante si pe anulu 1877; apoi Ve rogu ami espedá si mie éراسi unu esemplariu cá se potu mai departe a me informá si apoi a ajudá, precatu voiu poté si pre altii.

Branu 30 Decembr. 1876.

Teodoru Popu
invetiat. prim.

Domnule Redactoru!

Celu ce urmeze asi cautá sanetatea dupa regulele ce bineati voitu a aretá in „Higien'a“ acél'a póte sperá, ca se va si folosi. Cu permisiunea Onoratu Dtale voiu aratá unele incercari, ce le am facutu la mai multi morbosu de grumadiu, adeca de Anghina cu celu mai bunu folosu:

1-o pe la inceputulu lunei lui Noembre a. t. o nepota de frate a mea cu numele Ruj'a, de 2 ani betrana a inceputu a patimi de dureri de grumadiu astfeliu catu pana a dou'a di nici nu mai poté nici mancă nici vorbi. Am intreprinsu dara curá cu stergariulu moiatu in apa rece, pe care repetindulu de mai multe ori, ból'a a disperutu si copilit'a sa insanetosatu deplinu.

2. Asemené cura am facutu la o fetitia de 1 anu orfana cu numele Ros'a éra cu succesu bunu.

3. Asemené bolnavinduse fiulu Alecsandriu alu reposatulu preotu in Dragsin'a, Nicolau Jonescu, de 10 ani betranu, dupa aplicarea apei sau insanetosiatu bine si de graba.

4. Numai pucinu succesu a avutu acést'a cura la Emili'a, fica preotului G. Lupsi'a din Blajova, de 11 ani.

5. Constantinu fiulu lui Nicolau Per'a din Maierile Temesioarei de 6 luni bolnavinduse de grumadiu si aplicandui ap'a in modulu aratatu sa vindecatu.

6. O cura insemnata sa facutu la Veduva An'a Brasiovanu din Maierie, de 40 de ani betrana, careia umflanduisse grumadiulu nu a potutu 2

dile nici mancă nici vorbi, ei pe aci éra se se inéce, daru aplicandui ap'a s'a insanatosiatu deplinu.

Atatu acesti insanetositi catu si parintii loru, me au rogatu, a Ve esprimá multiamita, roganduve a descoperi mai departe cele de lipsa pentru poporulu nostru multu doseditu.

Mai de parte am auditu din gur'a D. preotu din Pustinisiu Gavriila Cot'a, ca patimindu de o urdinare, care luase astfelu de dimensiuni, in catu nime numai cugetá, ca se va mai redicá din patu, prin cur'a ordinata de DTa, sa insanatosiatu de plinu. — Asiesderea si invetiatoriulu Trailescu din S. Miau mi'a spusu ca a patimitu multu timpu de umflatur'a splinei si ca prin metod'a ordinata de DTa sa mantuitu si acuma se afla sanetosu.

La noi sa facutu acést'a cura traditióнала, merge din gura in gura si muierile, cari'la inceputu nu puteau cuprinde cu mintea loru, cum se póta folosi ap'a, acuma au venitu la cunoscintia si o folosescu numai de catu, cum simtiescu vreo schimbare in sanetatea copiiloru sei si éta D. Redactoru ca acuma avemu forté rari casuri de morte. Ve rogamu dara in numele patimasiei omenime a continuá cu bunele invetiaturi, cá se ne potemu indreptá si in alte casuri, ce potu ataca sanetatea nostra si a public'a acést'e spre indreptarea, celoru, ce póte pana acuma nu au fostu norocosi, a se folosi de povetiele ce ni le ati datu.*)

In Maierile Temisioru 12 Ianuaru 1877.

V. Brasiovanu
invetiatu.

*) Bucurosu si aceste voru urmá cu tóte nuantiele loru, precum am aratatu mai susu. Red.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Avisu.

Facu DD. invetiatori peste totu, éra mai vertosu celoru din eparchia Aradului, cunoscutu, ca planulu de lectiune cu inpartierea óreloru este elaboratu cu multa asiduitata de D. referente la Senatulu scolasticu Georgiu Popa si dupa ce a fostu primitu din partea Prévenerabilulu consistoriu sa pusu sub tipariu si in scurtu timpu se va imparti tuturoru invetiatoriloru. Pre catu am potutu luá o scurta notitia din acestu planu de lectiune, constatamu, cá este lucratu cu multa diligintia si forte instructivu. Ilu recomandamu dara inainte tuturoru Domniloru invetiatori spre studiare diliginte.

Domnii prenumeranti din anulu trecut, cari nu au platit inca prenumeratiunea si cari resteze cu 1 fl. se bine voiasca a ne escontentá catu mai curendu. Noi ne amu facutu deorinti'a fatia de densii, facasi dara si ei datorinti'a fatia de noi, caci daca nu cautamu profitu, barem se nu avemu dauna. — Esemptare din anulu trecut se afla inca in numeru completu. Domniloru prenumeranti din anulu trecut, cari au platitu li se espedue nr. 1 si in catu nu voru vré alu folosi, ii rogamu alu retramite, scriindu pe coverta „nu se primesce“.

Corespondintie. D. T. P. in Branu. Primimu bucurosu. — D. B. B. in Fagelu (Transilvani'a) am tramisu. — D. A. C. in Camerzan'a vamu tramisu numerii din anulu trecut si vamu insemnatu si pe anulu acést'a.

In Tipografiá diecesana.

Editoru si Redactoru respundietoriu Dr. Vasiciu.